

Anglų kalbos rizominio mokymosi kartografija: einant mokinių nomadiškų klajonių takais

Aida Kairienė¹, Natalija Mažeikienė²

¹ Vytauto Didžiojo universitetas, Švietimo akademija, K. Donelaičio 52, 44242 Kaunas, Lietuva, aida929@gmail.com

² Vytauto Didžiojo universitetas, Vytauto Kavolio transdisciplininių tyrimų institutas, Jonavos g. 66, 44191 Kaunas, Lietuva, natalija.mazeikiene@vdu.lt

Anotacija. Vyresniųjų klasių mokinių anglų kalbos rizominis mokymasis apima savaiminio mokymosi ir iš dalies neformaliojo mokymosi veiklas, kurios analizuojamos taikant Deleuze ir Guattari (2004) rizomos principus: jungimosi ir heterogeniškumo, daugialypumo ir pertrūkio, kartografijos ir dekalkomanijos. Šiame straipsnyje atskleidžiamas mokinių daugialypis mokymosi kelias, kurį galima pavaizduoti grafiškai bei išskirti veiklas, kurios būdingos sėkmingam anglų kalbos mokymuisi.

Esminiai žodžiai: *rizominis mokymasis, savaiminis mokymasis, neformalusis mokymasis, rizoma, rizoanalizė, kartografija, Deleuze ir Guattari.*

Įvadas

Dabartinį tarptautinį anglų kalbos statusą daugiausia lemia pastaruosius kelis dešimtmečius vykstantys socialiniai, politiniai, ekonominiai globalizacijos procesai ir kylantys dabartinio pasaulio iššūkiai: augantys migracijos mastai, nauji darbo rinkos reikalavimai, vis labiau ryškėjantys tarpkultūrinio bendradarbiavimo plėtojimo poreikiai bei vykstanti išmaniųjų technologijų skverbtis. Visa tai atveria platesnes anglų kalbos vartojimo galimybes. Šiandien anglų kalba neabejotinai įgavo galingos pasaulinės bendros kalbos (*lingua franca*) statusą, kai didelė žmonijos dalis bendrauja šia kalba švietimo ir mokslo, informacinių komunikacinių technologijų, diplomatijos, turizmo, kultūrinių mainų klausimais. Tai taip pat yra tarptautinio bendravimo, žiniasklaidos ir dominuojanti in-

terneto kalba, todėl anglų kalbos mokymasis yra svarbus tiek bendravimui, pramogoms, tiek mokymuisi bei profesinei veiklai plėtoti.

Mokykloje formalusis anglų kalbos mokymasis šiuo metu vykdomas pagal *Bendrąsias vidurinio ugdymo kalbų programas* (2011), tačiau nuo 2024 metų bus įgyvendinamas pagal atnaujintą *Pirmosios užsienio kalbos programą* (2022). Mokantis anglų kalbos lavinama sakinio teksto supratimas (klausymas), rašytinio teksto supratimas (skaitymas), sakininė sąveika (kalbėjimas), rašytinė sąveika ir raiška (rašymas) bei plėtojamos dalyko kompetencijos. Siekiant, kad kalbinės veiklos sudėtingumas ir kompleksiskumas vis labiau atlieptų mokymosi pažangą, *Bendruosiuose Europos kalbų metmenyse* (2020) keturių (klausymo, kalbėjimo, skaitymo, rašymo) gebėjimų tradicinį lavinimą keičia nauji deriniai, tokie kaip supratimas (skaitymas-klausymas), raiška (rašymas-kalbėjimas), sąveika (skaitymas-rašymas, kalbėjimas-klausymas) ir mediacija, apimanči visus gebėjimus. Apibrėžiant neformaliojo anglų kalbos mokymosi savitumą būtina pabrėžti jo lankstumą ir rėmimąsi mažiau struktūruotomis ugdymo programomis. Mokantis neformaliojo būdu mokinių tiesioginis kontaktas su mokytojais būna retesnis, o mokymasis dažniausiai vyksta už klasės ir ugdymo programos ribų (Grajcevičiūtė & Šala, 2016). Vis tik pati seniausia ir labiausiai paplitusi mokymosi forma – savaiminis mokymasis, kuris gali vykti tiek sąmoningai, tiek nesąmoningai, tai taip pat paprastai virsta prasminga ir naujas žinias kuriančia patirtimi (Boileau, 2017).

Tyrimo problemos pagrindimas. Nacionalinės Švietimo agentūros (2021) ataskaita rodo, kad užsienio kalbos (anglų) valstybinių brandos egzaminų rezultatai yra gan aukšti. Eurostat (2020) tyrimo duomenimis, Lietuvoje anglų kalbos besimokančių mokinių dalis vidurinėje mokykloje 2020 metais buvo 86,8 proc. Vis tik nėra visiškai aišku, kas lemia tokius aukštus mokinių pasiekimus. Keliama prielaida, kad tokius akademinis pasiekimus lemia besikeičianti mokymosi ir gyvenimo situacija, kai mokiniai mokosi ne tik mokykloje, bet ir už ugdymo įstaigos bei programos ribų. Mokymasis vyksta ne tik dalyvaujant užsiėmimuose klasėje, bet veikiant kitose neformaliojo ir savaiminio mokymosi aplinkose. Gausus informacijos srautas žiniasklaidoje ir medijose, siekis pažinti kitas kultūras ir šalis bei susirasti bendraminčių, noras pramogauti ir save lavinti skatina mokinius mokytis už klasės ribų. Pažymėtina, jog informacinių technologijų ekspansija, gausi kūrybinių industrijų produktų ir paslaugų pasiūla, edukacinio, pažintinio ir poilsinio turizmo plėtra sudaro palankias galimybes mokytis įvairiose aplinkose. Šios tendencijos atspindi ryškėjančius naujus mokymosi prigimties bruožus – neformaliojo ir savaiminio mokymosi kontekstuose skleidžiasi daugialypis, nestruktūruotas, nehierarchinis ir laisvas rizominis mokymasis. Paminėti reiškiniai ir tendencijos leidžia iškelti pagrindinį tyrimo klausimą – kaip vyresniųjų klasių mokiniai mokosi anglų kalbos neformaliojo ir savaiminio mokymosi kontekstuose už klasės ribų.

Deleuze ir Guattari rizomos – konceptų „įdarbinimas“ kuriant įvairiomis kryptimis besikerojančią mokymąsi

Rizominis mokymasis – tai mokymasis, pagrįstas Deleuze ir Guattari (2004) rizomos konceptu, kuris siejasi su netvarkingais reiškiniiais, neturinčiais pradžios ir pabaigos, kas, be kitų reiškinių, leidžia apibūdinti ir šiuolaikinių mokymosi procesą. Rizominio mokymosi metu įgyjamas žinojimas lengvai plečiasi, yra lankstus, reaguojantis, atsparus kaip pati rizoma – šakniastiebis (Cormier, 2008), jis tampa dinamišku, atviru, asmeniniu mokymosi tinklu, kurį kuria patys besimokantieji pagal realius savo poreikius (Lian & Pineda, 2014).

Botaninis rizomos terminas žymi šakniastiebį, kuris pumpuruojasi, skleidžiasi iš alternatyvių mazgelių ir augdamas kerojasi bei leidžia naujus ūglius į visas puses, siekdamas pasisavinti iš žemės vandenį bei kitas reikalingas medžiagas. Greitai rizomos terminas pradėtas taikyti politikos, meno, ugdymo realybei aprašyti. Kitas žodis *mokymasis* yra suprantamas kaip procesas, kurio metu besimokantieji įgyja didelę gebėjimų, įgūdžių ir nuostatų įvairovę (Wahyuni, 2010).

Skirtingi autoriai sąvoką *rizominis mokymasis* vartoja svarstydami nuotolinio mokymosi prigimtį bei kitus mokymosi reiškinius ir veiklas, pvz., konektyvizmą (angl. *connectivism*), atvirus internetinius mokymosi kursus (angl. *Massive Open Online Course*), ugdymo programos veiksmingumą (Bozkurt et al., 2016; Mackness & Bell, 2015), internetinio puslapio „Do it Yourself“ kūrimą (Trang, 2016). Rizominis mokymasis minimas kalbant apie ugdymo turinio formavimą kartu su besimokančiais (Bissola et al., 2017; Chan, 2011; Cormier, 2008), mokymąsi žaidžiant žaidimus (Sanford et al., 2011), kalbų mokymąsi (Lian & Pineda, 2004), autonominių/savarankišką mokymąsi (Masny, 2011), kūrybiškumo ugdymą (Ellis, 2016), mokytojo vaidmenį aplinkosaugos srityje (Brailas, 2020). Lietuvoje tik neseniai pasirodė pirmieji moksliniai straipsniai apie rizominį mokymąsi. Garbauskaitė-Jakimovska (2018), remdamasi Deleuze ir Guattari (2004) rizomos konceptais, aprašo rizominį mokymąsi jaunimo organizacijose. Baranova (2017) atskleidžia mokytojo ir mokinio santykių rizominę prigimtį, o Duoblienė (2018) nagrinėja neformaliosios ir savaiminės integracijos į formalųjį mokymąsi ypatumus. Švietimui aprašyti ir analizuoti pradedami taikyti Deleuze ir Guattari (2004) sukurti konceptai, tokie kaip rizoma ir rizomiškumas, nomadiškumas, geismas, karo ir geismo mašinos, kapitalizmas, šizofrenija, tapsmas, kūnas be organų (Duoblienė, 2018), o minėtų autorių sukurti rizomos principai – jungimosi ir heterogeniškumo, daugialypumo ir pertrūkių, kartografijos ir dekalkomanijos – leidžia tyrinėti mokinių mokymosi kelią ir mokymosi trajektorijas kuriant tokio judėjimo ir kelionių žemėlapius (Cronje, 2016). Kairienė ir Mažeikienė (2021) gilinasi į Deleuze ir Guattari (2004) konceptų reikšmes brėždamos didmiesčio ir mažo miestelio mokinių mokymosi rizominius žemėlapius. Taip pat autorės aprašo mokinių rizominio mokymosi savitumus neformaliojo ir savaiminio mokymosi kontekstuose (Kairienė & Mažeikienė, 2022). Kiti švietimo

teoretikai (Waterhouse, 2011; Semetsky, 2007) rizominį mokymąsi sieja su nomadine pedagogika, kuri įgyvendina savitą mokymosi procesą, kai vyksta pokytis, įžengiama į nežinomą patirties ir naują žinojimo teritoriją, siekiama naujų atradimų. Apibendrinant galima teigti, kad rizominis mokymasis atskleidžia mokymosi daugialypumą, skatina kūrybiškumą, kviečia ieškoti naujų mokymosi galimybių, atsižvelgiant į mokinio poreikius, pomėgius, socialinius ryšius bei įtraukiant mokytojus į tokio mokymosi kūrimą naujai ugdymo kokybei pasiekti.

Šiame straipsnyje pristatomo *tyrimo tikslas* – išanalizuoti, empiriškai ištirti ir pristatyti vyresniųjų klasių mokinių anglų kalbos rizominį mokymąsi neformaliojo ir savaiminio mokymosi kontekstuose pasitelkiant Deleuze ir Guattari rizomos principus. Taikant naratyvinį tyrimą, rizoanalizę ir kartografiją, kurios metu sudaromi conceptualūs žemėlapiai, siekiama atskleisti vyresniųjų klasių mokinių anglų kalbos mokymosi patirtis ir veiklas įvairiuose kontekstuose bei besimokantiesiems sąveikaujant su daugybe įvairių žmogiškųjų (angl. *human*) ir nežmogiškųjų (angl. *non-human*) elementų.

Tyrimo metodologija – naratyvinio tyrimo, rizoanalizės ir kartografijos jungtis

Mūsų tyrime sutiko dalyvauti 24 Lietuvos gimnazijų 12 klasės mokiniai (12 merginų ir 12 vaikinių). Taikant kokybinio tyrimo tikslinę atranką, kai tyrimo dalyviai buvo įtraukiami į tyrimą atsižvelgiant į tyrimo tikslą. Pakvietėme mokinius iš miestų mokyklų, kurių anglų kalbos pasiekimai yra gana aukšti. Mūsų tyrime dalyvavo po 4 vaikus ir 4 merginas iš pažangumo grupių, kurių einamojo pusmečio įvertinimas yra 10, 9 ir 8. Šios imties galutinį dydį lėmė prisotrinimo efektas, kai tyrimo dalyvių teikiama informacija pradėjo kartotis, tad nauji dalyviai nebuvo įtraukiami. Apibūdinant gimnazijas, kurių mokiniai buvo pakviesti dalyvauti tyrime, galima išskirti vieną mokyklą, kuri patenka į 2020-ųjų metų geriausių Lietuvos gimnazijų reitingų dešimtuką. Kitas dvi gimnazijas galima vadinti „jaunomis“ ugdymo įstaigomis, kurios formuoja savo naują institucinį tapatumą. Ketvirta gimnazija yra įsikūrusi mažame Lietuvos mieste.

Pradėjusios tyrimą mokiniams pasiūlėme pasidalyti anglų kalbos mokymosi patirtimis. Tyrimo dalyvių pasakojimams analizuoti taikėme Barkhuizein (2020) naratyvų analizę ir Braun ir Clarke (2006) teminės analizės duomenų apdorojimo metodą, atsižvelgdamos į tai, kad mokinių naratyvai buvo gana trumpi, tarsi pokalbių fragmentai. Pavyko išskirti temas ir potemes, atspindinčias mokinių anglų kalbos rizominio mokymosi veiklas ir anglų kalbos gebėjimus bei jų derinius. Vėliau sukūrėme anglų kalbos rizominio mokymosi žemėlapius, kurie padėjo atspindėti decentralizuotas ir nehierarchines struktūras bei procesus.

Kartografijos metodo (Okosun, 2017) taikymas padėjo tyrimo duomenis išreikšti plokštumoje ir įvesti erdvinę dimensiją. Paprastai taikant kartografiją žemėlapiuose

vaizduojami fiziniai objektai erdvėje (pvz., geografiniai žemėlapiai), tačiau mūsų kartografija vaizduoja su erdve susijusius ir nesusijusius objektus. Atskiri žemėlapių taškai žymi vietas ir veiklas, vykstančias už mokyklos klasės ribų (kelionės, projektinė veikla, filmų žiūrėjimas), taigi galima išvelgti tam tikrą geografinį realios fizinės mokymosi vietos apibrėžimą. Kita vertus, mūsų rizominio mokymosi kartografija vaizduoja anglų kalbos gebėjimus, dalyvius, mokymosi, žaidimų ir pramogų platformas, knygas ir filmus, taigi tai virsta konceptų ir sąvokų žemėlapiais. Šiuo atveju – tai žemėlapių kūrimo menas ir specifinė vizualizavimo forma, kuria siekiama atvaizduoti intelektualius pasaulius, neturinčius būdingų erdvinių savybių (Okada et al., 2014). Kuriant rizominius žemėlapius rėmėmės Corner (2011) išvalgomis, kai kartografavimas yra atviras ir įtraukus informacijos ir tyrimo radinių pristatymo procesas, kuriame gali būti panaudoti Deleuze ir Guattari (2004) sukurti konceptai, o pats žemėlapis turi įvairių įėjimų, išėjimų, pabėgimo linijų, kurias galima skaityti ir interpretuoti daugeliu būdų. Kartografavimas apima daugybės taškų, linijų, kurios viena kitą papildo, formuoja ar pertraukia, vaizdavimą ir taip skatina skaitytojus patiems nubrėžti tarpusavyje susisiekiančius maršrutus arba pažymėti prarajas tarp jų (Grellier, 2013). Mūsų tyrimo duomenims apdoroti kartografinių žemėlapių braižymą atlikome grupuodamos mokinius pagal pažangumo ir lyties charakteristikas. Žemėlapius kūrėme naudodamos tris programas: *Excel*, *Pajek*, *Inkscape*. Naudojant *Pajek* programą buvo nubraižyti rizominiai žemėlapiai, kurių pagrindą sudarė kategorijos (temos), atspindinčios anglų kalbos gebėjimus ir jų derinius bei asambliažus ir nuo jų išsišakojusias anglų kalbos mokymosi veiklas. Braižydamos žemėlapius naudojome skirtingas spalvas: gebėjimai ir jų deriniai bei atsišakojusios mokymosi veiklos buvo sujungti skirtingų spalvų linijomis. Be linijų, buvo naudojami ir skirtingų dydžių apskritimai, kurie padėjo pažymėti anglų kalbos gebėjimų ir kalbinių veiklų praktikavimo dažnius (1, 2, 3, 4 kartai) ir raiškos stiprumą (silpnas, daugiau nei silpnas, mažiau nei stiprus, stiprus). Kaip tyrėjos, įvertinome šias charakteristikas ir priskyrė kiekybinę išraišką (skaičius), kas leido įvesti kiekybinio tyrimo elementus, pamatuoti ir vizualizuoti taikant *Pajek* programos algoritmus. Kitas tyrimo duomenų apdorojimo ir vizualizavimo žingsnis – tai žemėlapių perkėlimas iš *Pajek* į *Inkscape* programą, kas padėjo nupiešti asambliažų plotus, rodykles bei užrašyti pavadinimus.

Sutvarkiusios žemėlapius atlikome rizoanalizę. Masny (2015) manymu, rizoanalizė yra (ne)metodas ir nėra vieno būdo jį taikyti, tačiau tai leidžia geriau atskleisti Deleuze ir Guattari (2004) sukurtus konceptus bei rizomos principus (jungimosi ir heterogeniškumo, daugialypumo ir pertrūkio, dekalkomanijos ir kartografijos). Jungimosi ir heterogeniškumo principai reiškia, kad bet kuris rizomos taškas gali būti sujungtas su bet kuriuo kitu tašku. Daugialypumo principas rodo, kad rizoma yra sudaryta iš daugybės skirtingų komponentų. Pertrūkio principas atskleidžia, kad rizoma gali būti sulaužyta, nutraukta bet kurioje vietoje ir vėl iš naujo prasidėti nuo senos arba nuo naujos linijos. Dekalkomanijos ir kartografijos principai reiškia, kad rizoma nepasiduoda hierarchijai, o sukuria savo decentralizuotą žemėlapi. Kartografija leidžia sukurti žemėlapi, o dekal-komanija jį atvaizduoti.

Taip pat pritaikėme Jackson ir Mazzei taikomą (2017) prieigą „Mąstymo su teorija“ (angl. *thinking with theory*). „Mąstymas su teorija“ ir teorijų „įdarbinimas“ (angl. *putting theory to work*) ypatingi tuo, kad kokybiniuose empiriniuose tyrimuose skolinami teoriniai filosofiniai konceptai ir pritaikomi ugdymo reiškiniams aiškinti. Šiame tyrime mąstoma poststruktūralistų Deleuze ir Guattari (2004) konceptais (rizoma, nomadas, tapsmas ir kt.), kai siekiama atpažinti naujus procesus, ieškoti naujų minčių ir prasmių. Deleuze ir Guattari (2004) konceptai atspindi nepastovumo, judėjimo ir kaitos būsenas. Štai tapsmas reiškia virsmą kažkuo kitu, kuo nebuvai anksčiau, ir keliones po naujas patirties teritorijas. Klajonės po virtualias erdves sukuria skaitmeninį nomadiškumą. Dainos priedainio ar tam tikros kūrinio dalies klausymas sukuria mokymąsi refrenu.

Siekdamos užtikrinti tyrimo validumą bei patikimumą atlikome pakankamai interviu su vyresniųjų klasių mokiniais, laikėmės nuoseklios sekos rinkdamos naratyvus ir juos analizuodamos. Išsamus aprašymas ir mokslininkų artumas su tyrimo dalyviais (Creswell & Poth, 2018) taip pat užtikrino tyrimo validumą.

Tyrimo rezultatai

Atlikus interviu su mokiniais išryškėjo temos ir potėmės, kurios atskleidžia anglų kalbos mokymosi patirtis už klasės ribų. Tai leido sukurti žemėlapius, kurie vaizduoja mokymosi patirčių temas (mokymosi veiklos, anglų kalbos gebėjimai ir jų deriniai) ir sukuria mokinių klajokliškumo (nomadiškumo) vaizdinį. Kiekvienam mokiniui buvo nubraižyti rizominiai žemėlapiai, kurie atspindi individualias mokymosi klajones (Kairienė, 2023). Tyrėjoms pavyko atpažinti puikiai ir gerai besimokančių vaikinių ir merginų mokymosi savitumus, sujungti jų patirtis į grupes ir nubraižyti rizominius žemėlapius. Mūsų tyrimas atskleidė, kad labai gerai besimokančių vaikinių ir merginų mokymasis labai panašus į puikiai besimokančiųjų mokinių, todėl straipsnyje pateikiame tik puikiai ir gerai besimokančiųjų mokymosi savitumus. Šiuos žemėlapius galima perskaityti pradedant iš bet kurios vietos, kas atspindi rizomos (šakniastiebio) augimą ir skleidimąsi į visas puses bei ūglių skleidimą iš alternatyvių mazgelių. Mūsų sukurtus žemėlapius reikėtų skaityti / žiūrėti pradedant nuo gebėjimų derinių ar pavienių gebėjimų (jie užrašyti mėlyna spalva), be to, kviečiame atkreipti dėmesį į linijas, kurios veda link anglų kalbos gebėjimų lavinimo veiklų. Skaitant žemėlapius reikėtų atkreipti dėmesį ir į apskritimų dydį, kas rodo gebėjimų ar veiklos stiprumo raiškos laipsnį. Atstumai tarp taškų ir linijų žemėlapuose neturi atskiros reikmės. Šį žemėlapių perskaitėme ir analizavome remdamosi Deleuze ir Guattari (2004) asambliažų konceptu, rizomos principais bei Jackson ir Mazzei (2017) teorinėmis įžvalgomis.

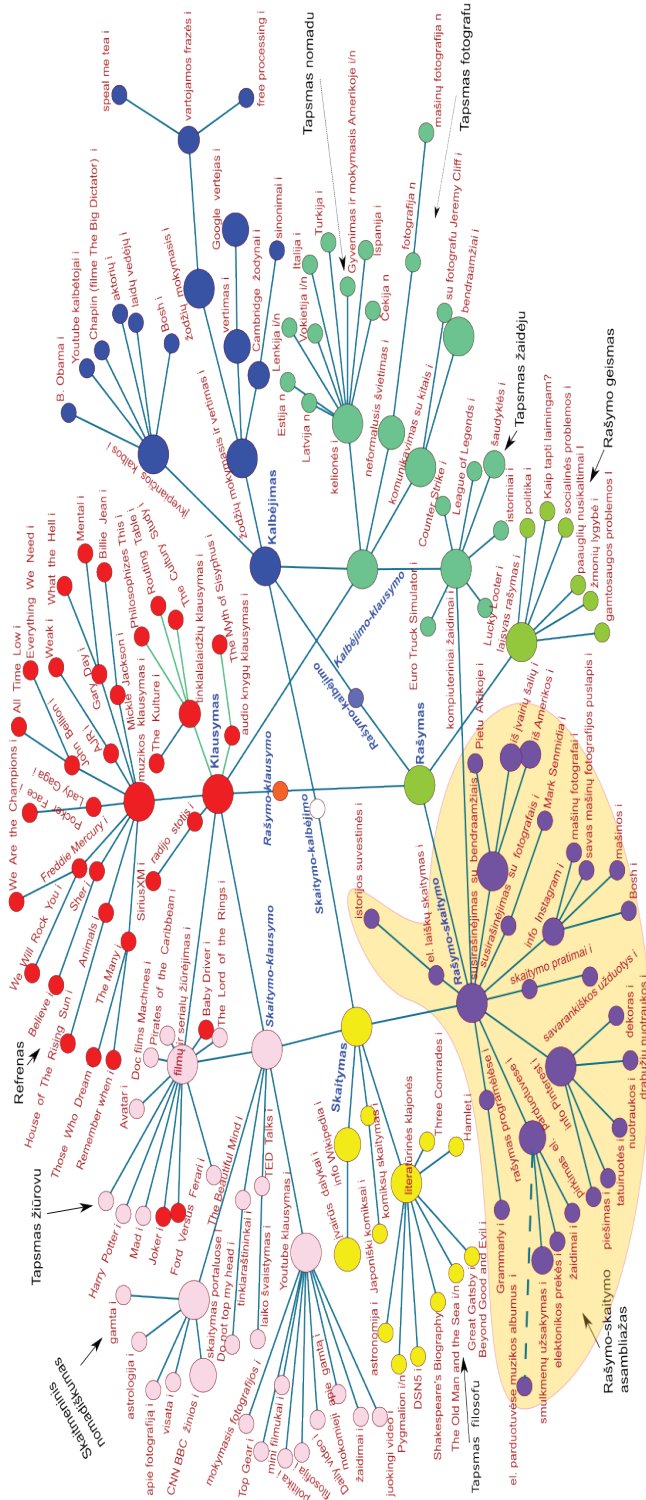
Mokinių nomadiško mokymosi kelio rizoanalizė

Skirtingo pažangumo mokinių gebėjimai atspindi jungimosi ir heterogeniškumo, daugialypumo ir pertrūkio, kartografijos ir dekalkomanijos principus. Visų tyrimų dalyvių žemėlapiai pristato heterogeniškas ir daugialypes mokymosi patirtis, kurios plėtojasi ir jungiasi įvairiomis kryptimis. Daugialypumo ir pertrūkio principai reiškia, kad puikiai ir gerai besimokantys mokiniai lavina anglų kalbos gebėjimus sukurdami asambliažus – skaitymo-klausymo, rašymo-skaitymo, klausymo-kalbėjimo junginius. Kai kur atsiranda ir pertrūkio linijų, kuomet veiklos nutrūksta ir leidžia atsirasti naujai tvarkai. Kartografijos principas sukuria daugialypį žemėlapi, daug skirtingų mokymosi takų, veiklų, kurie neleidžia mokymuisi sustoti ir įsigalėti dekalkomanijos principui. Taip klajodami savo autentiškais mokymosi takais mokiniai sukuria daugybę neišmatuojamų mokymosi patirčių bei įveikia nustatytas hierarchines tvarkas, kurias primeta galios struktūros.

Puikiai besimokančių vaikinių rizominiame žemėlapyje matyti, kad jungiasi anglų kalbos mokymosi gebėjimai ir veiklos bei vyksta šių gebėjimų tobulinimas (1 pav. jų tarpusavio ryšį parodo linijos, kurios jungia tos pačios spalvos apskritimus). Jei pažvelgtume į skaitymo-klausymo asambliažą, matytume, kad jungiasi heterogeniški, nevienalyčiai, įvairūs tiek žmogiški, tiek dirbtiniai komponentai. Tai pramogų industrijos sukurti produktai (žaidimai: „Counter Strike“, „League of Legends“, „Euro Truck Simulator“; filmai: „Harry Potter“, „Pirates of the Caribbean“ ir kt.), realus ir virtualus bendravimas su kitais žmonėmis bei kompiuterinės sistemos, kurios užprogramuotu algoritmu pateikia ieškomą informaciją, pvz., žodžių reikšmės internetiniuose žodynuose.

Skaitydami informaciją BBC ir CNN portaluose, žiūrėdami filmus su subtitrais mokiniai sukuria skaitymo-klausymo asambliažus. Tyrimo dalyviai pažymėjo populiarius filmus, kurie jiems patiko, tokie kaip „The Beautiful Mind“, „The Lord of the Rings“, „Pirates of the Caribbean“ ir kt. Dauguma jų žiūri filmus su subtitrais, tačiau tarp tyrimo dalyvių buvo vaikinių, kurie gyveno Amerikoje ir ten lankė mokyklą, taigi, matyt, turėjo geresnių klausymo gebėjimų, todėl žiūrėjo visus filmus be subtitrų. Rašymo-skaitymo asambliažus vaikinai sukuria susirašinėdami su bendraamžiais iš kitų šalių su kompiuterinių žaidimų žaidėjais. Vienas vaikinai paminėjo, jog turi savo mašinų fotografijos puslapį, kuris yra skirtas Amerikos rinkai, susirašinėja su žymiu fotografu Mark Riccioni (mark_scenemedia). Vaikinai aktyviai naudojami dirbtinio intelekto sistemomis, jiems svarbūs kompiuteriniai veiksmo žaidimai, tokie kaip „Counter Strike“, „League of Legends“, „Euro Truck Simulator“ ir kt. Žaisdami jie sukuria skaitymo-rašymo, kalbėjimo-klausymo asambliažus. Kalbėjimo-klausymo junginiai sukuriami keliaujant, tai ryškiausiai rodo mokinių, gyvenusių ir besimokiusių Amerikoje, patirtis. Tyrime dalyvavę mokiniai pasakoja apie keliones po įvairias Europos šalis, tokias kaip Lenkija, Vokietija, Čekija, Ispanija, Italija. Kelionėse jie kalba viešbučiuose, kavinėse, parduotuvėse, kitose viešose vietose.

1 paveikslas Puikiai besimokančių vaikinių rizominis žemėlapis neformaliojo ir savaiminio mokymosi kontekstuose

Žymėjimas:
 Raidė raktinio žodžio pabaigoje; i – savaiminio mokymosi kontekstas; n – neformaliojo mokymosi kontekstas. Apskritimo spalva – skirtinga spalva išskiriami sąveikaujantys gebėjimai ir veiklos.
 Gelsva figūra pažymėtas asambliažo plotas, kuriame jis veikia.

Apskritimų dydis, parodo gebėjimų ar veiklos raiškios laipsnį:
 – stiprus; – mažiau nei stiprus; – daugiau nei silpnas; – silpnas.

Linijos:
 – glaudus ryšys tarp anglų kalbos gebėjimų ir veiklų.
 – pertrūki linija (trūkinėjantis sąryšis tarp anglų kalbos gebėjimų ir veiklų), leidžiantį atsirasti naujai tvarkai.
 – pagėgimo linija (malonumo, naujovių link).

Puikiai besimokantys vaikinai skaito mokslinio ir filosofinio turinio, aukštos estetikos ir literatūrinės kokybės knygas anglų kalba. Jie skaito tokias medicinos knygas kaip „DSN5“ (angl. *Diagnostical and Statistical Manual of Mental Disorder*), įsitraukia į filosofinius pamąstymus skaitydami Friedrich Nietzsche knygą „Beyond Good and Evil“. Taip pat vaikinai mielai skaito F. Scott Fitzgerald „Great Gatsby“, William Shakespeare „Hamlet“, Ernest Hemingway „The Old Man and the Sea“.

Kai kurie mokiniai bando „pabėgti“ (Deleuze ir Guattari žodžiais) nuo skaitymo ir plėtoja filosofinį mąstymą ir kultūrinį sąmoningumą klausydamiesi garsinių tekstų, pvz., Albert Camus „The Myth of Sisyphus“, tinklalaidžių „Philosophizes This“, „The Culture Study“, „The Kulture“. Puikiai besimokantys vaikinai didelę savo laiko dalį skiria muzikai klausydamiesi pop muzikos dainų, tokių kaip Sher „Believe“, Lady Gaga „Pocker Face“, Mick Jackson „Billie Jean“, Freddie Mercury „We Are the Champions“. Mokymasis vyksta refrenu (kartojant priedainį).

Vaikinai pasidalijo savo norais rašyti laisvus rašinius tokiomis temomis kaip paauglių nusikaltimai, žmonių lygybė, gamtosaugos, socialinės problemos. Viešo kalbėjimo idėjų vaikinai semiasi iš Charlie Chaplin kalbos filme „The Great Dictator“, Barack Obama, nuomonių formuotojo Bosh kalbos. Vis tik mokymasis vyksta su pertrūkiais. Vienas mokinys pasakojo, kad jis mokėsi anglų kalbos užsisakydamas albumus iš muzikos prekių parduotuvių, tačiau dabar to nebedaro. Vaikinai plėtoja anglų kalbos žodyną, jie mokosi žodžių, naudojasi *Cambridge Dictionary* žodynais internete, įsimena frazes anglų kalba ir jas vartoja.

Pastebima, kad puikiai besimokantys vaikinai užsiima įvairiomis veiklomis ne tik dėl malonumo, bet ir dėl to, kad lavintų savo gebėjimus ir gilintų išprusimą, praplėstų akiratį, sužinotų naujų dalykų.

Puikiai besimokančių merginų žemėlapis pristato jų mokymosi nomadiškas klajones. Jame atsispindi įvairių heterogeniškų žmogiškų elementų (bendraamžiai, projektų dalyviai, skirtingų kultūrų žmonės ir kt.) ir nežmogiškų kompiuterinių technologijų, kūrybinių industrijų produktų, kelionių šalių, miestų, dainų junginiai (2 pav.). Merginos skaitymo-klausymo asambliažus sukuria besimokydamos įvairiuose portaluose, skaitydamos ir klausydamos BBC ir CNN žinių, studijuodamos psichologinio savęs pažinimo bei pagalbos portalą „School of Life“, žiūrėdamos TED ED filmukus *YouTube* platformoje, taip pat filmus ir serialus su subtitrais, tokius kaip „Little Woman“, „Pater-son“, „Greece“, „Stranger Things“ ir kt. Rašymo-skaitymo asambliažus merginos sukuria susirašinėdamos su bendraamžiais, projekto partneriais bei žaisdamos kompiuterinius žaidimus. Merginos lavina savo loginį mąstymą žaisdamos „Minecraft“ ir „Among Us“ žaidimus, kurie reikalauja sumanumo ir greitos orientacijos.

Kalbėjimo-klausymo asambliažai buvo kuriami gyvenant ir mokantis Amerikoje bei keliaujant po įvairias Europos šalis, tokias kaip Lenkija, Prancūzija, Vokietija, Estija, Graikija. Kelionėse jos dalyvauja muzikiniuose pasirodymuose ir dainuoja dainas anglų kalba, kalbasi su kitų šalių gyventojais.

Merginos savarankiškai skaito anglų kalba klasikinės grožinės literatūros knygas, tokias kaip George Orwell „Animal Farm“, Ernest Hemingway „The Old Man and the Sea“. Kai kurių tyrimo dalyvių žemėlapiuose brėžiamos dėtitorizacijos – pabėgimo nuo skaitymo linijos, kai merginos mieliau klausosi, nei skaito Joanne Rowlings „Harry Potter“. Merginos lavina savęs pažinimą ir klausosi tokių tinklalaidžių, kaip „The Critic’s Conner“, „Very Really Good“ ir kt., taip pat įvairių atlikėjų dainų, skirdamos prioritetą moteriškos lyties atstovėms – Carla Bruni „Miss You“, „Moon River“, SZA „Good Days“, Kelani Vibes „Callo“ ir kt.

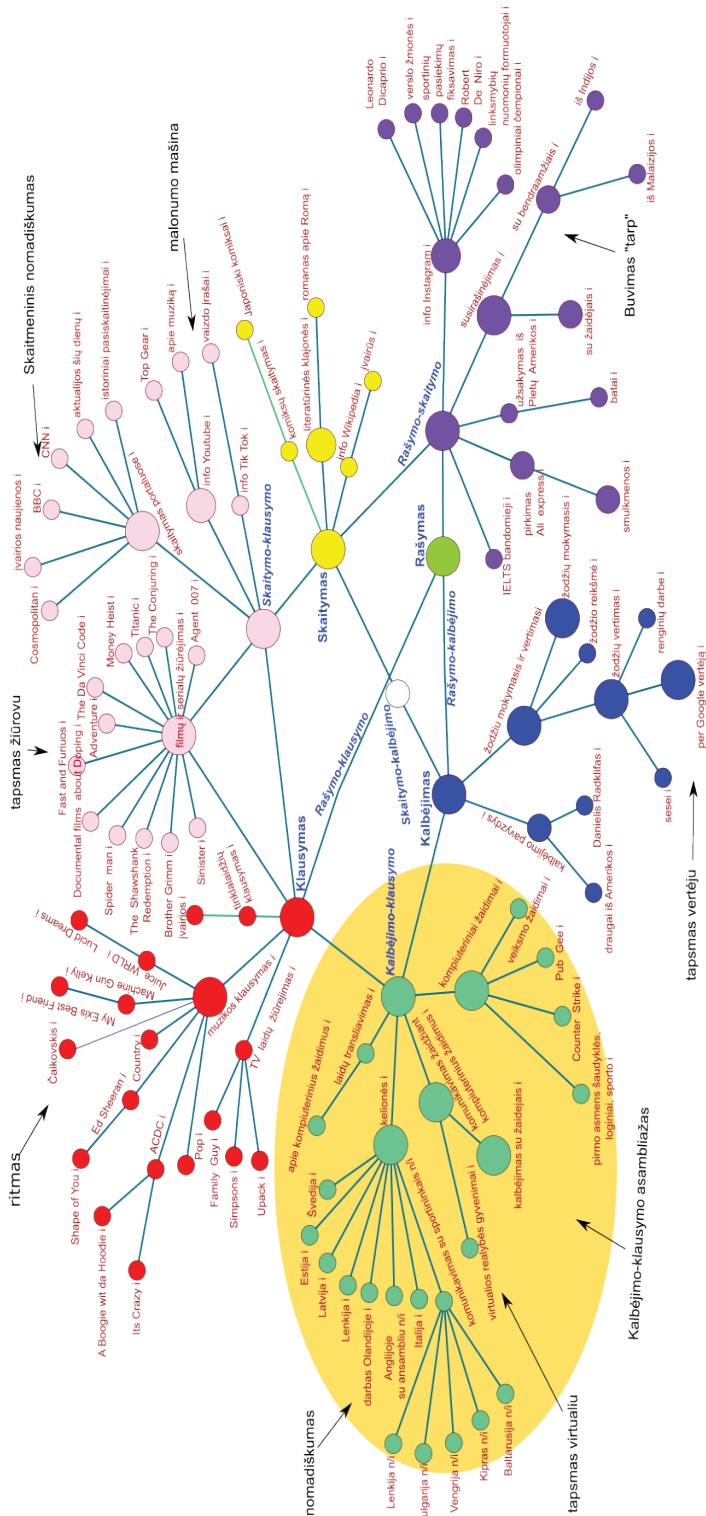
Toks mokymasis taip pat vyksta refrenu – kartojant dainos priedainius. Merginos ugdo savo kūrybinį potencialą, dainuodamos populiarias tokių dainininkių, kaip Billie Eilish, Olivia Newton John „Hopelessly Devoted to You“, dainas. Kai kurios merginos pripažįsta, kad jos net mąsto angliškai. Kaip matyti, puikiai besimokančioms merginoms patinka specifinio turinio filmai, jos daugiau dėmesio skiria psichologiniam savęs pažinimui, labiau klausosi moteriškos lyties atstovių dainuojamų dainų, domisi grožio industrija.

Gerai besimokančių vaikinų rizominis žemėlapis apima mažiau mokymosi veiklų (3 pav.), lyginant su puikiai besimokančiais vaikiniais. Jei pažvelgtume į kalbėjimo-klausymo asambliažą pastebėtume, kad anglų kalbos mokomasi ir patiems transliuojant laidas apie žaidimus. Taip siekiama pritraukti žaidėjų iš įvairių šalių. Taip pat vaikinai keliauja po įvairias šalis, dalyvauja neformaliojo švietimo sportinėje veikloje, kalbasi anglų kalba su kitų šalių atstovais.

Išryškėjęs skaitymas-klausymo asambliažas apima tokių filmų su subtitrais žiūrėjimą kaip „First and Furious“, „Spider Man“, „The Shawshank Redemption“, tačiau keletas vaikinų žiūri ir be subtitrų. Mokiniai domisi politika ir mėgsta skaityti bei klausytis politinės ir socialinės informacijos BBC ir CNN portaluose. Kalbėjimo-klausymo gebėjimai lavinami žaidžiant kompiuterinius žaidimus, transliuojant laidas apie kompiuterinius žaidimus, taip pat žaidžiant virtualios realybės žaidimą „Second Life“. Čia vyksta intensyvus kalbėjimas, nes nuolat reikia bendrauti, kad sklandžiai vyktų žaidimas. Rašymo-skaitymo asambliažai sukuriama susirašinėjant su bendraamžiais iš tolimų šalių, tokių kaip Indonezija ir Indija. Kalbėjimo-klausymo asambliažai sukuriama išvykose į gastroles su ansambliu ar sportines varžybas. Yra vaikinų, kurie migruoja tarp Lietuvos ir Olandijos darbo ir mokslo reikalais, taip ryškėja jų patirties nomadiškumas. Vienas iš įsimintiniausių jiems kalbėjimo-klausymo įvykių – tai lankymasis M. K. Čiurlionio muziejuje, kur jaunuoliai turėjo šnekėti angliškai. Jiems tai paliko didelį įspūdį ir, vaikinų manymu, jie norėtų, kad kuo daugiau būtų tokių išvykų, nes išmokti anglų kalbą galima tik realiai bendraujant.

3 paveikslas

Gerai besimokančių vaikinių rizikomis neformaliojo ir savaiminio mokymosi kontekstuose

Žymėjimas:

Raidė rakinio žodžio pabūgoje: i – savaiminio mokymosi kontekstas; n – neformaliojo mokymosi kontekstas; Apskritimo spalva – skirtinga spalva išskiriami sąveikaujantys gebėjimai ir veiklos. Gelsva figūra pažymėtas asambliazas plotas, kuriame jis veikia.

Apskritimų dydis, parodo gebėjimų ar veiklos reikšmės laipsnį:

- stiprus;
- mažiau nei stiprus;
- daugiau nei silpnas;
- silpnas.

Linijos:

- glaudus ryšys tarp anglų kalbos gebėjimų ir veiklų;
- pertrūkio linija (trūkiantis sąryšis tarp anglų kalbos gebėjimų ir veiklų), leidžianti atsirasti naujai tvarkai.
- pabėgimo linija (malonumo, naujovių link).

Skaitymą jie lavina skaitydami informaciją internetinėje enciklopedijoje *Wikipedia* bei skaitydami japoniškus komiksus, kurie užrašomi labai savitu būdu, todėl skaitymas vyksta iš dešinės į kairę. Klausymo gebėjimus jie lavina klausydamiesi įvairių žanrų muzikos, tokios kaip country, pop muzikos, sunkiojo roko grupės ACDC, populiarių atlikėjų Ed Sheeran, Juice WRLD ir kt. Kai kurie vaikinai klausosi ir klasikinės muzikos, pvz., Čaikovskio kūrinų. Klausydamiesi muzikos besimokantieji pasineria į garsų terpes, kuriose dominuoja ritmika, todėl mokymasis virsta tartum ritmu. Rašymas, gerai besimokančių vaikinų manymu, yra pats sunkiausias ir jiems reikia mokytojų patarimų. Vaikinai plėtoja anglų kalbos žodyną, mokydamiesi žodžių, bei geba išsiversti jiems aktualią, nesudėtingą informaciją. Jų manymu, norint suformuoti geresnius vertimo gebėjimus reikalinga ir anglų kalbos specialistų pagalba.

Akivaizdu, kad gerai besimokantys vaikinai kuria savo mokymosi kelionę jiems malonių mokymosi veiklų metu, siekia ugdyti visus anglų kalbos gebėjimus, tačiau rašymo gebėjimams ugdyti jie nori skirti didesnę dėmesį.

Gerai besimokančių merginų rizominis žemėlapis rodo merginų nomadiškas mokymosi klajones (4 pav.). Jis pristato turtingus ryšius ir sąveikas su žmonėmis. Kalbant apie žmogaus ir dirbtinių elementų ryšį galima pastebėti, kad merginos lavina kūrybiškumą fotografijos bei kituose užsiėmimuose, taip sykiu mokosi anglų kalbos skaitydamos informaciją.

Merginos skaitymo-klausymo asambliažus kuria žiūrėdamos filmus apie Amerikos porų gyvenimus, tokius kaip Charles ir Alisa, Marija ir Jake bei filmus su subtitrais. Populiariausi filmai ir serialai tarp gerai besimokančių merginų yra „Lol“, „The Notebook“, „Harry Potter“, „Queen’s Gambit“, „The 100“, „Orphan“, „American Horror Story“. Rašymo-skaitymo asambliažai sukuriama žaidžiant kompiuterinius žaidimus, tarp populiariausių išlieka greitos reakcijos reikalaujantys žaidimai, tokie kaip „Among Us“ ir „Minecraft“. Kai kurios merginos sukuria rašymo-skaitymo asambliažus: jos mokosi ir kitų kalbų, tokių kaip prancūzų, lenkų, naudodamos užsienio kalbų mokymosi *Doulingo* programėlę, tačiau anglų kalba išlieka pagrindinė vartojimo ir mokymosi kalba. Klausymo-kalbėjimo asambliažai sukuriama kelionių metu. Merginos keliauja ir savarankiškai, atlikdamos neformaliojo švietimo veiklas, pvz., vykdamos su ansambliu į Paryžių. Jos mėgsta dainuoti angliškai, o ekskursijų metu išgirsta įvairių pasakojimų anglų kalba. Merginoms, kaip ir gerai besimokantiems vaikinams, didelį įspūdį paliko lankymasis M. K. Čiurlionio muziejuje, kur galėjo ugdytis anglų kalbos klausymo-kalbėjimo gebėjimus.

Tik keletas merginų, paragintos mokytojų ar draugių, perskaitė anglų kalba tokias knygas kaip Shakespeare „Hamlet“ ar knygas apie veterinariją. Išryškėjo ir „pabėgimo linijos“ – merginos skaito japoniškus komiksus, kur pats skaitymas turi savo specifiką, o komiksai yra jaunimo pamėgtas pramogos elementas.

Klausymą merginos lavina klausydamos muzikos vien tik anglų kalba. Labiausiai patinka klausytis Alt-J „Breeze Blocks“, „In Cold Blood“, Lana Del Rey „Summer Time Sadness“, Milky Chance „Do not Let me Down“, „The Game“, Ed Sheeran „Shape of You“ dainų. Kai kurios merginos mėgsta žiūrėti TV, jos žiūri „Animal Planet“ programą arba kitas laidas, susijusias su pomėgiais, pavyzdžiui, su fotografija. Rašymą merginos tobulina savarankiškai atlikdamos pratimus internete. Šis gebėjimas yra joms vienas iš sunkiausių. Žodyną merginos tobulina mokydamosi, kaip jos sako, „gražių žodžių“, tokių kaip *affiliation*, *definition*, ir naudodamos *Google* vertėją nežinomiems žodžiams išsiversti. Jų manymu, joms reikalinga anglų kalbos specialistų pagalba.

Kaip matyti, merginos sukuria alternatyvias tradiciniam mokymuisi patirtis ir pabėga ten, kur yra daugiau laisvės ir savarankiškos veiklos bei pasirinkimo, kur jos nesunkiai dirba, bet pramogauja, ilsisi ir žaismingai tobulėja.

Diskusija ir išvados

Šiuo tyrimu mes siekėme atsakyti į tyrimo klausimą: kaip vyresniųjų klasių mokiniai mokosi anglų kalbos neformaliojo ir savaiminio mokymosi kontekstuose už klasės ribų.

Tyrimo metu sukurti kartografiniai rizominiai žemėlapiai pristato „mažuosius“ mokinių pasakojimus bei atspindi pagrindines postmodernizmo idėjas, kad šiuolaikiniam mokymuisi būdingas žaismingumas, klajokliškumas, neplanuotos sąveikų ir mokymosi situacijos, daugybės atskirų mokymosi tiesų pripažinimas, „pabėgimas“ iš/nuo kontroliuojamų ir hierarchiškai sukonstruotų tvarkų ir erdvių, kurių apstu formaliojo ugdymo kontekstuose. Lygindamos šį tyrimą su Makoza ir Bagui (2022), Cronje (2018), Waterhouse (2011) išvalgomis ir radiniais pastebėjome keletą panašių aspektų, kai ugdymo reiškiniai aprašomi nurodant rizomos principus ir atpažįstant mokymosi rizomiškumo bruožus. Antai Waterhouse (2011) atlieka rizoanalizę klasėje ir rizomos principus taiko rizougdymo turiniui analizuoti, kai ugdymo turinio įgyvendinamas virsta nomadine pedagogika. Mūsų studija pristato rizomos principus nagrinėjant skaitmenines erdves ir veiklas, o tai siejasi su Makoza ir Bagui (2022) ir Cronje (2018) tyrimais, kurie atskleidžia *WhatsApp* vartotojų grupių ir virtualių bendruomenių sąveikos bei mokymosi rizomos principus. Tai rodo, kad rizomos principai gali būti taikomi analizuojant įvairias veiklas įvairiais pjūviais, o tai tik patvirtina, kad nėra vieno būdo atlikti rizoanalizę.

Vyresniųjų klasių mokinių rizominis mokymasis neformaliojo ir savaiminio mokymosi kontekstuose atskleidžia unikalią, savitą ir autentišką mokymosi prigimtį. Mokiniai atveria deteritorizacijos kryptis – tarsi brėžia skrydžio ir pabėgimo linijas, kai elgiamasi kitaip nei formaliojo ugdymo aplinkose: tradicinėse mokytojų ir mokinių hierarchijomis paremtose pamokose, kuriose dominuoja griežtos taisyklės, vyksta laiko reglamentavimas, proceso struktūravimas ir kontrolė. Toks rizominis mokymasis pasižymi mokinių patirties autentiškumu, laisvumu, savarankišku veiklų pasirinkimu ir sprendimų

priėmimu. Šis mokymasis išsilaisvina nuo priežiūros ir prievartos, mokiniai anglų kalbos mokosi situacijose, kurias dažnai pasirenka patys, arba tai vyksta savaime, neplanuotai ir nenuspėjamai. Taip skleidžiasi alternatyvūs rizomos, šakniastiebio mokymosi mazgai, iš kurių susidaro daugialypiai anglų kalbos gebėjimų, veiklų, dalyvių ir aplinkų asambliažai. Žaisdami kompiuterinius žaidimus mokiniai kuria skaitymo-klausymo-kalbėjimo asambliažus, į kuriuos įjungiamos įvairios žaidimo veiklos ir užsiėmimai (pvz., pilių statymas strateginiame žaidime, priešų gaudymas ir nugalėjimas koviniuose žaidimuose), įtraukiami įvairūs žaidėjai (kitų šalių gyventojai, skirtingo amžiaus, išsilavinimo ir kultūrinės patirties asmenys), taikomi įvairūs fizinės ir intelektualinės veiklos, emocinės būsenos modalumai. Taip pat šių asambliažų dalis – saviti laiko struktūravimo elementai (žaidimas kelias valandas, naktimis, įvairiais intervalais). Mokiniam mokantis rizomiškai ir patiems valdant savo mokymąsi tarsi išnyksta laiko suvokimas, smagi ir įtraukianti veikla neformaliojo ir savaiminio mokymosi metu (žaidimai, filmų ir serialų žiūrėjimas, kelionės) tampa nenuosekli ir jos trukmė bei laiko atkarpos žymiai skiriasi nuo to, kaip laikas dėliojamas mokykloje trumpų pamokų metu. Taip pat asambliažų elementus sudaro žaidimo scenarijai ir žaidimo taisyklės, technologinės platformos, fizinės ir virtualios veiklos sąveika. Asambliažai yra dalyvių nekontroliuojami ir dažnai įvyksta ir susidaro sporadiškai, netvarkingai ir netikėtu būdu. Tyrimas atskleidžia, kad tiek puikiai, tiek gerai besimokantys mokiniai kuria savitus virsmus – tapsmus. Jie keičia savo identitetą ir tampa skaitytojais, žaidėjais, dainininkais. Be to, mokiniai gali sukurti ir keletą tapsmų, pvz., filmų žiūrovo ir sykiu vertėjo tapsmą. Tai sietina su asmeniniu augimu, pokyčiais ar savo galimybių realizavimu. Mūsų atliktas tyrimas patvirtina Vanderplank (2020) išvagas, kad tokios įtraukiančios veiklos, kaip filmo žiūrėjimas su subtitrais, yra smagus ir atpalaiduojantis būdas išmokti užsienio kalbos. Besimokantieji įgauna pasitikėjimo savimi vartodami užsienio kalbą, aktyviau inicijuoja pokalbius. Žiūrint filmus su anglų kalbos subtitrais, pagerėja skaitymo gebėjimai ir užsienio kalbos žinios. Lygindamos mūsų atliktą tyrimą su Pavia ir kt. (2019) nustatėme, kaip ir minėti autoriai pabrėžia dainų klausymosi svarbą mokantis naujų žodžių ir turtinant žodyną. Paašškėjo, kad daugkartinis dainų klausimas padeda geriau įsiminti žodžius ir posakius / konstrukcijas. Mūsų atlikta mokinių rizominio mokymosi studija padėjo geriau suprasti, kaip veikia Deleuze ir Guattari aprašyta nomadinė malonumo mašina. Atlikdami malonias veiklas mokiniai jaučiasi atsipalaidavę, patiria žaidimo azartą, sukuria jaukią atmosferą. Jiems patinka nuomonių formuotojų *Instagram* platformoje sekimas, *TikTok* ir *YouTube* vaizdų žiūrėjimas. Gonulal (2019) tyrimas parodė, kad *Instagram* platforma gali būti naudojama anglų kalbai mokytis, o mūsų tyrimas pademonstravo, kad mokiniai mokymosi tikslams mažai ją naudoja. Mūsų tyrimas iš dalies patvirtina Pearce ir Learmonth (2013) radinius, kad *Pinterest* platformoje mokiniai ieško informacijos apie madą, receptus, namų apdailą ir grožio industriją. Lyginant mūsų tyrimo rezultatus su Rea (2019) atliktu tyrimu, galima išvelgti panašumą, kad mokiniai dėl malonumo ieško skaityti naujų ir įdomių, lengvai skaitomų knygų anglų kalba. Vis tik mokiniai pripažįsta, kad norint

paraginti mokinius skaityti knygas anglų kalba reikalingas mokytojų skatinimas ir pagalba, nes ne visi žodžiai suprantami, yra daug nežinomų posakių, o visa tai neleidžia mokiniams skaityti knygų savarankiškai. Kiti autoriai (Du Sautoy, 2021) pabrėžia, kad skaityti vos kelias minutes dienos pabaigoje gali būti naudinga siekiant išvengti perdegimo, tai gali padėti atsipalaiduoti ir taip pagerinti savo psichinę ir fizinę sveikatą. Šiame tyrime išryškėjo ir geismas, apie kurį savo kūriniuose rašo Deleuze ir Guattari ir kurį būtų galima šiuo atveju aiškinti kaip kūrybinės jėgos aktyvinimą. Rašymo gebėjimą tobulinti labiausiai trokšta gerai besimokantys ir vaikinai, ir merginos, jie nori rašyti rašinius įvairiomis temomis, tačiau rašymo meno jie trokšta mokytis iš patyrusių mokytojų.

Kartografiniai žemėlapiai rodo, kad puikiai besimokantys (mokiniai, kurių anglų kalbos pažymys yra 10) vaikinai ir merginos lavina anglų kalbos gebėjimus tradicinėse veiklose, tokiose kaip knygų skaitymas, ir naujuose užsiėmimuose, tokiuose kaip tinklalaidžių klausymas, filmų su subtitrais ar be jų žiūrėjimas ir kt. O žemesnių pasiekimų mokiniai (mokiniai, kurių anglų kalbos pažymys yra 8) mažiau domisi šia veikla dėl sudėtingos anglų kalbos, todėl ir vaikinams, ir merginoms reikalinga mokytojų pagalba bei paskatinimas užsiimti šiomis veiklomis. Atlikta žemėlapių rizoanalizė rodo, kad anglų kalbos rizominis mokymasis vyksta pagal Deleuze ir Guattari (2004) aprašytus rizomos principus: jungimosi (mokymosi metu jungiasi žmogiški ir (ar) dirbtiniai elementai; jungiasi skirtingi gebėjimai, išteklių, technologiniai dariniai ir kultūrinių industrijų kūriniai bei produktai) ir heterogeniškumo (mokymosi komponentų nevienalytiškumas, skirtingumas), daugialypumo (mokymosi gebėjimų, išteklių, dalyvių derinių didelis skaičius, tradicinių logikos, tvarkos, struktūros ir kanonų neatitikimas) ir pertrūkių (mokymosi pertraukimo, sąryšių nestabilumas, trumpalaikiškumas, trapumas), kartografijos (mokymosi kelio kūrimo) ir dekalkomanijos (mokymosi situacijos atsikartojimas).

Šis tyrimas rodo, kad mokinių rizominio mokymosi klajonės yra autentiškos, ryškėja saviti ir nepakartojami mokymosi keliai ir klajonės. Toks „daugiašaknis“ netvarkingas ir chaotiškas mokymasis tampa alternatyvia realybe tradiciniam hierarchiniam „vienos šaknies“ mokymuisi mokykloje. Mokiniai tarsi klaidžioja ir klajoja po neatrastas mokymosi erdves, užklysdami į naujas vietas (tiksliau jas sukurdami), pasineria į veiklas, kurios yra priimtinos ir malonios, ir taip sykiu sukuria autentišką nepakartojamą patirtį. Kartu tarsi vyksta pabėgimas nuo hierarchinių tradicinio mokymosi struktūrų ir kontroliuojamų erdvių su mokytojais, ir šią reteritorizaciją žymi daugiakryptės skrydžio ir pabėgimo linijos, o mokiniai vis labiau eina dar neišmintais nomadiniais takais.

Šie rizominio mokymosi žemėlapiai yra „judantys“ ir gali pasikeisti, vos tik mokiniai pakeis mokymosi kryptį, pertrauks ar išplėtos savo mokymąsi. Rizominis anglų kalbos mokymasis yra nepastovus, todėl mokytojams reikėtų apmąstyti galimybes integruoti rizominio mokymosi principus ir patirtis į formalųjį ugdymą skatinant mokinius įsitraukti į naujas veiklas bei labiau pritaikant ugdymo turinį jų pomėgiams ir poreikiams.

Literatūra

- Baranova, J. (2017). Deleuze and education. *European Journal of Social Sciences*, 4(3), 151–161. <https://doi.org/10.26417/728syk83j>
- Barkhuizen, G. (2020). Core dimensions of narrative inquiry. In J. McKinley & H. Rose (Eds.), *The Routledge handbook of research methods in applied linguistics* (pp. 188–198). Routledge.
- Bendrieji Europos kalbų metmenys: mokymas, mokymasis, vertinimas (BEKM). (2020). Europos Taryba. [Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR), (2020). Companion Volume]. Council of Europe <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4>.
- Bissola, R., Imperatori, B., & Biffi, A. (2017). A rhizomatic learning process to create collective knowledge in entrepreneurship education: Open innovation and collaboration beyond boundaries. *Management Learning*, 48(2), 206–226. <https://doi-org.ezproxy.vdu.lt:2443/10.1177/1350507616672735>
- Boileau, T. (2017). *Informal learning: Lifelong learning in the 21st century*. University of West Florida.
- Bozkurt, A., Honeychurch, S., Caines, A., Bali, M., Koutropoulos, A., & Cormier, D. (2016). Community tracking in a cMooc and nomadic learner behavior identification on a connectivist rhizomatic learning network. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 17, 4–30. <https://doi.org/10.17718/tojde.09231>
- Brailas, A. (2020). Rhizomatic learning in action: A virtual exposition for demonstrating learning rhizomes. *Proceedings of Eighth International Conference on Technological Ecosystems for Enhancing Multiculturality*, 309–314. Salamanca. <https://doi.org/10.1145/3434780.3436565>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Chan, K. H. (2010). Rethinking children's participation in curriculum making: A rhizomatic movement. In V. Pacini-Ketchabaw (Ed.), *Flows, rhythms, and intensities of early childhood education curriculum* (pp.107–122). Peter Lang.
- Creswell, J. W., & Poth C. N. (2018). *Qualitative inquiry and research design*. Sage Publication.
- Cronje, J. C (2018, December). *Towards a model for assessment in an information and technology-rich 21st century learning environment*. University of Illinois and Indiana University, National Institute for Learning Outcomes Assessment (NILOA),1–18.
- Cronje, J. C. (2016) Twenty-first-century learning, rhizome theory, and integrating opposing paradigms in the design of personal learning systems. In M. Spector, B. Lockee, M., & Childress (Eds.), *Learning, design, and technology*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-17727-4_49-1
- Corner, J. (2011). The agency of mapping: Speculation, critique and invention, In M. Dodge, R. Kitchin, & C. Perkins (Eds.), *The map reader: Theories of mapping practice and cartographic representation* (pp. 89–101). John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/9780470979587.ch12>

- Cormier, D. (2008). Rhizomatic education: community as curriculum *Innovate: Journal of Online Education*, 4(5), 1–8. <http://davecormier.com/edblog/2011/11/05/rhizomatic-learning-why-learn/>
- Deleuze, G., & Guattari, F. (2004). *A thousand plateaus: Capitalism and schizophrenia*. University of Minnesota Press.
- Duoblienė, L. (2018). *Pohumanistinis ugdymas – dekoduoti*. Vilniaus universiteto leidykla.
- Du Sautoy, T. (2021). The benefits of reading for pleasure. *InnovAiT: Education and Inspiration for General Practice*, 14(5), 325–330. <https://doi.org/10.1177/1755738020986825>
- Ellis, V. A. (2016). Introducing the creative learning principles: Instructional tasks used to promote rhizomatic learning through creativity. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 89(4–5), 125–134.
- Eurostat. (2020). *Proportion of pupils in upper secondary education learning selected foreign languages*. https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/images/4/43/Proportion_of_pupils_in_upper_secondary_education_learning_selected_foreign_languages%2C_2020_%28%25%29_ET2022.png
- Garbauskaitė-Jakimovska, J. (2018). Neformaliojo ugdymo ribos: poststruktūralizmo perspektyva. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 40, 142–154. <https://doi.org/10.15388/ActPaed.2018.0.11893>
- Grellier, J. (2013). Rhizomatic mapping: spaces for learning in higher education. *Higher Education Research & Development*, 32(1), 83–95. <https://doi.org/10.1080/07294360.2012.750280>
- Grajcevi A., & Shala, A. (2016). Formal and non-formal education in the new era. *Action Researcher in Education*, 7, 119–130.
- Gonulal, T. (2019). The use of Instagram as a mobile-assisted language learning tool. *Contemporary Educational Psychology*, 10(3), 309–323. <https://doi.org/10.30935/cet.590108>
- Jackson, A., & Mazzei, L. (2017). Thinking with theory in qualitative research. A new analytic for qualitative inquiry. In K. Norman, Y. Denzin, & S. Lincoln (Eds.), *The Sage handbook of qualitative research* (pp. 717–737). Sage.
- Kairienė, A. (2023). *Vyresniųjų klasių mokinių rizominis mokymasis* [Publikuojama daktaro disertacija. Vytauto Didžiojo universitetas]. Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
- Kairienė, A. ir Mažeikienė, N. (2022). Rizominis mokymasis už klasės ribų: tarp sėslumo ir nomadiškumo, tarp vietos ir deteritorizavimo. Monografijoje N. Mažeikienė, E. Gerulaitienė, A. Kairienė, O. Norkutė, G. Kynė. (2022). *Mokymasis už mokyklos ribų: nauja mokymosi vietos samprata* (pp. 38–65). Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
- Kairienė, A. & Mažeikienė, N. (2021). The assemblages of rhizomatic learning of secondary school students. *Proceedings of the 13th International Conference on Education and New Learning Technologies*, 1576–1585. <https://doi.org/10.21125/edulearn.2021.0377>
- Lian, A., & Pineda, V. M. (2014). Rhizomatic learning: “as... when... and if...”. A strategy for the ASEAN community in the 21st century. *Beyond Words: A Journal on Language Education, Applied Linguistics and Curriculum & Instruction*, 2, 1–27.
- Mackness, J., & Bell, F. (2015). Rhizo14: A rhizomatic learning cMOOC in sunlight and in shade. *Open Praxis*, 7(1), 25–38.

- Masny, D. (2011). Multiple literacies theory: Exploring futures. *Policy Futures in Education*, 9(4), 494–504.
- Masny, D. (2015). Rhizoanalysis as education research. In M.A. Peters (Ed.). *Encyclopedia of educational philosophy and theory* (pp. 1–5).
- Makoza, F., & Bagui, L. (2022). Rhizomatic learning and use of mobile instant messaging platforms: Case of university of technology in South Africa. *International Journal of Virtual and Personal Learning Environments*, 12, 1–17. <https://doi.org/10.4018/IJVPLE.295304>
- Nacionalinė švietimo agentūra. (2021). *Užsienio kalbos (angly) brandos egzamino rezultatai*. https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2021/07/ANGLU_2021.pdf
- Okada, A., Buckingham, S. S., & Sherborne, T. (2014). *Knowledge cartography: Software tools and mapping techniques (Advanced information and knowledge processing)*. Springer.
- Okosun, O. S. (2017) The effectiveness of cartographic method as a tool in illustration of research data: a case study of Delta University, Abraka-Nigeria. *Geodesy and Cartography*, 43(4), 158–165. <https://doi.org/10.3846/20296991.2017.1412632>
- Pavia, N., Webb, S., & Faez, F. (2019). *Incidental vocabulary learning through listening to songs*. *Studies in Second Language Acquisition*, 41(4), 745–768. <https://doi.org/10.1017/S0272263119000020>
- Pearce, N., & Learmonth, S. (2013). Learning beyond the classroom: evaluating the use of Pinterest in learning and teaching in an introductory anthropology class. *Journal of Interactive Media in Education*, 2013(2), 1–10. <http://doi.org/10.5334/2013-12>
- Pirmosios užsienio kalbos bendroji programa (2022). Patvirtinta įsakymu Nr. V-1269 „Dėl priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrųjų programų patvirtinimo“ 2022 m. rugsėjo 30 d. https://www.emokykla.lt/upload/EMOKYKLA/BP/2022-10-10/PATVIRTINTA_Aurelija/18_Uzsienio_kalbos_pirmosios%2BBBP%2B2022-09-30.pdf
- Rea, A. (2019). Reading through the ages. *Library Journal*, 144(12), 16–20.
- Sanford, K., Merkel, L., & Madill, L. (2011). „There’s no fixed course“: Rhizomatic learning communities in adolescent videogaming. *The Journal of the Canadian Game Studies Association*, 5(8), 50–70.
- Semetsky, I. (2007). *Deleuze, education and becoming*. Sense Publishers. Sage Publication.
- Trang, N. M. (2016). *Constructing a rhizomatic personal learning environment*. <https://www.eflmagazine.com/rhizomatic-personal-learning-environment/>
- Vanderplank, R. (2020). Video and informal language learning. In M. Dressman, & R. W. Sadler (Eds.), *The handbook of informal language learning* (pp. 183–203). Wiley Blackwell.
- Vidurinio ugdymo programa, Kalbos. (2011). Vilnius: Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/ugdymo-programos/vidurinis-ugdymas/Kalbos_2_priedas.pdf
- Wahyuni, E. N. (2010). *Learning theory*. <http://repository.uin-malang.ac.id/445/1/Part%201%20What%20Is%20Learning.pdf>
- Waterhouse, M. (2011). *Experiences of multiple literacies and peace: A rhizoanalysis of becoming*. [Doctoral dissertation, Wilmington University]. Wilmington University.

The Cartography of Rhizomatic Learning of English: Unravelling Students' Nomadic Wanderings

Aida Kairienė¹ Natalija Mažeikienė²

¹ Vytautas Magnus University, Academy of Education, K. Donelaičio g. 52, LT-44242 Kaunas, Lithuania, aida929@gmail.com

² Vytautas Magnus University, Vytautas Kavolis Transdisciplinary Research Institute, Jonavos g. 66, LT-44191 Kaunas, Lithuania, natalija.mazeikiene@vdu.lt

Summary

The research aims to explore rhizomatic learning in English among upper-grade secondary school students within non-formal and informal learning contexts. The study employs the cartographic method, using thematic analysis (Braun & Clarke, 2006) to identify themes and sub-themes of rhizomatic learning. Rhizomatic maps are created based on the distinguished themes and subthemes, and English abilities. Data analysis is conducted using rhizoanalysis (Masny, 2015), a (non) method grounded in the principles of a rhizome proposed by Deleuze and Guattari: connection and heterogeneity, multiplicity and rupture, cartography and decalomania, underpin the concept of rhizomatic learning. It is important to note that students' learning journeys and paths are authentic and individualized, diverging from the traditional hierarchical "one root" learning approach. They wander and navigate through unexplored learning spaces, engaging and immersing themselves in enjoyable activities that align with their interests and preferences, thereby creating authentic and unique experiences. In addition, it should be emphasized that rhizomatic maps are dynamic and subject to change as students modify their learning directions, encounter ruptures in their path, or expand their learning. Thus, this research exemplifies the inherent instability of rhizomatic learning of English.

Keywords: *rhizomatic learning, non-formal learning, informal learning, rhizome, cartography, Deleuze and Guattari.*

Gauta 2022 01 27 / Received 27 01 2022
Priimta 2023 05 23 / Accepted 23 05 2023